

Cantatedienst in de Paaskerk

Een zachtmoedige

troosteres

‘Magnificat’ BWV 243

In de cantatedienst van aanstaande zondag in de Paaskerk aan de Oude Utrechtseweg voert de Bach Cantorij Baarn het Magnificat BWV 243 (1733) uit. De interkerkelijke dienst, waarin ds. Marleen Kool-Mout voorgaat, begint om 19.30 uur. Als solisten verwelkomt de cantorij Marjon Strijk (sopraan), Tobias Segura Peralta (altus), Adrian Fernandes (tenor) en Robbert Muuse (bas). Organist is dit keer Arno Rog. Solisten, koor en orkest van de cantorij staan onder leiding van Anthony Scheffer.

Meimaand Mariamaand

Ja, waarom eigenlijk?

Oermoeder Maia

Zoals bij zoveel christelijke feestdagen heeft ook de toewijding van een maand aan Maria een heidense achtergrond. De Romeinen vierden diverse voorjaarsfeesten. Begin mei hadden ze het bloesemfeest, de Floralia geheten. Op de eerste dag van mei vierden ze het feest van de aardgodin Bona Dea (de goede godin), die later met de Griekse moedergodin Maia werd geïdentificeerd. Van Maia werd gezegd, dat zij de dingen in de natuur kon laten groeien, dat zij aldus nieuw leven bracht. Een blik in uw tuin in mei is vaak voldoende om de enorme populariteit van deze oergodin te begrijpen.

De maand mei (*Maius* in het Latijn) werd naar deze Maia vernoemd. Zij was de oudste en mooiste van de Pleiaden, de zeven dochters van Atlas en Pleione. Het Griekse woord *μαία* (*maia*) betekende oorspronkelijk 'moeder' en later 'vroedvrouw'.

Maar ook de Kelten kenden een voorjaarscultus rond een godin: Beltane. Haar feest (rond 1 mei) stond in het teken van de vruchtbaarheid. De Germanen en West-Slavische volkeren hielden eveneens in mei vruchtbaarheidsfeesten rond op open plekken opgerichte bomen of boomstammen, die later Meibomen zijn gaan heten. Net als de Romeinen vierden ook de Germanen in mei de groeikracht van de natuur en de overwinning van de zomer op de winter. Meifeesten bleven ook na de kerstening van Europa tot op heden voortduren.

Van Maia naar Maria

In de vroege Middeleeuwen werd de volkse aanbidding van de heidense aard-, moeder- en vruchtbaarheidsgodinnen steeds vaker geprojecteerd op Maria, die al sinds het jaar 431 officieel als de Moeder Gods werd vereerd. In de loop van de 13de eeuw groeide in Italië de gewoonte om de meimaand geheel te wijden aan de verering van Maria, de zachtmoedige die troost biedt.

Magnificat

In de Lutherse kerken in Leipzig werd in Bach's tijd een drietal Maria-gedenkdagen in ere gehouden, alle ontwikkeld vanuit het evangelie van Lucas. De eerste is Maria-Boodschap, de aankondiging van de geboorte van Jezus op 25 maart, keurig negen maanden voor Kerstmis. De tweede, Maria Visitatie, markeert het bezoek van de zwangere Maria aan Elisabeth (31 mei) resulterend in de lofzang van Maria (Magnificat) en de derde is het feest van Maria Reiniging of Maria-Lichtmis, de opdracht van Jezus in de tempel (2 februari).

Het Magnificat werd in Leipzig wekelijks in de landstaal gezongen als afsluiting van de vespers. Maar op kerkelijke feestdagen klonk het Latijnse Magnificat in concertante versie met koor, solisten en orkest. Voor Maria-Visitatie (toen nog gevierd op 2 juli) maakte Bach in 1723 een eerste opzet van de meest grootschalige versie van het reeds door vele componisten getoonzette Magnificat. Opvallend is de vijfstemmigheid in het koor, dat verder alleen voorkomt in zijn andere grootse werk op Latijnse tekst, de Hohe Messe. Duitstalige, protestantse kerkhymnen komen er dus niet in voor.

Het ontbreken van recitatieven alsook de doorgecomponeerde aria's (zonder da capo) geven het Magnificat een buitengewoon hechte structuur. Het werk telt twaalf delen van elk niet meer dan drie minuten. Maar de zeggingskracht van deze jubelzang over de rechtvaardigheid van God is overweldigend: heersers laat hij in het stof bijten terwijl hij eenvoudigen verheft, hongerigen voedt hij terwijl rijken met lege handen worden weggestuurd. De tekst wordt gloedvol ingekleurd door, naast strijkers en basso continuo, koperblazers in te zetten voor de martiale klanken en houtblazers voor de meer liefdevolle passages. Het voltallige ensemble klinkt alleen in het begin, in het midden en aan het eind; in de tussenliggende delen worden steeds wisselende vocale en instrumentale combinaties aangesproken om de tekst zo expressief mogelijk te ondersteunen.

De Bach Cantorij voert de door Bach zelf rond 1733 gereviseerde versie uit in D, BWV 243. Uiteraard zonder de vier, deels Duitstalige kerstliederen die Bach had toegevoegd voor waarschijnlijk de eerste integrale uitvoering van het Magnificat op eerste Kerstdag 1723 (BWV 243A).

Meer weten? Zie de website van Eduard van Hengel, <https://eduardvh.home.xs4all.nl>

Toe aan troostrijke muziek? De deuren van de Paaskerk staan komende zondag om 19.30 uur wijd open.

Verzoeken dit vignet bij het artikel te plaatsen en –indien mogelijk– een foto van Adrian Fernandes (tenor) en/of Robbert Muuse (bas) (zie bijlagen)